

Літературно-художній образ

ПОНЯТТЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ У ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Художній образ - це узагальнена картина людського життя, повністю змінена у світлі естетичного ідеалу митця; квінтесенція творчопізнавальної дійсності. У художньому образі присутня установка на єдність об'єктивного і суб'єктивного, індивідуального і типового. Він являє собою втілення громадського або особистого буття. Художнім іменується також будь-який образ, що володіє наочністю (чуттєвим виглядом), внутрішньою сутністю (сенсом, призначенням) і чіткою логікою саморозкриття.

Літературно-художній образ:

1) Естетична категорія, що характеризує особливий, притаманний мистецтву спосіб творення уявного світу; сформований фантазією письменника світ, тією чи іншою мірою співвідносний зі світом реальним на рівні суспільних, культурних, історичних, психологічних та інших явищ.

2) Будь-яке явище уявного світу, котре завдяки творчій художній діяльності письменника сприймається читачем як щось цілісне, завершене, зрине (*образ Чіпки, образ стихійної бунтарської сили в романі Панаса Мирного “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”; образ народу, образ землі у творах У. Самчука “Волинь” і “Марія”*).

3) Семантична (значеннєва) трансформація слів у художньому тексті, коли об’єктивному мовному значенню слова (слів) надається специфічне художнє значення, відбувається “семантичне зрушення”, що дає змогу по-новому, з несподіваного боку розглянути предмет чи явище.

• **Структура літературно-художнього образу.**

• **Загальна структура** одразу в усіх видах мистецтва - двокомпонентна будова: поєднання в ньому чуттєвого образу й ідеї, яка з цього останнього випливає.

• **Художній образ** існує немовби посередині між *чуттєвим образом*, тобто зображуванним одиничним предметом, і *його ідеєю*, тобто тим логічним смисловим наслідком, що постає з роздумів над зображеним.

Художній образ має двочленну структуру:

об'єктивно-предметне (реальне)

суб'єктивно-творче

Суттєвою відмінною ознакою літературно-художнього образу є те, що він дає не статичний, як у живописі, а динамічний образ дійсності, який розгортається в системі своєрідних (за П. Палієвським) «взаємовідображень» тих форм зображення, що конкретизують його: діалоги, монологи, авторські роздуми та описи, картини природи і т. п.

Внутрішня специфіка структури літературно-художнього образу залежить від родових ознак твору

ліричний образ тяжіє до асоціативності, нехтуючи предметністю

епічний, навпаки, прагне до якомога точнішого відтворення предметної сторони зображуваного

на відміну від епосу, в якому в конструюванні образу беруть активну участь форми власне авторського мовлення, *в драмі* образ створюється майже виключно за рахунок мови самих дійових осіб

Специфіка ліричних, епічних, драматичних образів

Специфіка літературно-художніх образів зумовлена природою літератури як виду мистецтва. Матеріалом літературного твору є система знаків, мова. Тому літературно-художній образ складається з багатьох різнопланових елементів, природний наочний зв'язок між якими опосередкований. Вони взаємопроникають, переходять один в одного, змінюють звичне, усталене значення слова.

ОДНОГО, ЗМІНЮЮТЬ ЗВИЧНЕ, УСТАЛЕНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА.

ОПОСЕРЕДКОВАНИЙ. ВОНИ ВЗАЄМОПРОНИКАЮТЬ, ПЕРЕХОДЯТЬ ОДИН В

Специфіка ліричних, епічних, драматичних образів

Ліричний герой - поняття введено, щоб розмежовувати біографічне я і те я, яке зображено у віршах, для створеного автором вигаданого образу. Автор змальовує лише почуття та думки персонажа і не згадує про події його життя, вчинки (зустрічається, переважно, у поезії).

Драматичний персонаж повинен володіти помітністю, кидатися в очі, показується в 2-3 рисах, характер повинен обов'язково володіти конфліктністю, енергією боротьби, повинен бути незадоволеним, мати предмет неприязні. Коли виникає враження, що персонаж „діє сам”, „без допомоги автора”, тобто автор використовує прийом самохарактеристики дійової особи .

Епічний персонаж менш помітний, не претендує на яскравість. Герой менш конфліктний, схильний до компромісу. Автор зображує портрет, побут, дії, внутрішній світ персонажа.

Класифікації літературно-художніх образів

Види образів:

З погляду літературного напрямку;

За своїм характером;

За місцем у творі;

За ставленням автора;

За способом творення;

За рівнем художнього узагальнення;

За типом співвідношення між чуттєвим образом та його ідеєю;

За предметом змалювання;

За узагальнено-смісловою класифікацією.

Класифікації літературно-художніх образів

З погляду літературного напрямку образи можуть бути:

класицистичним

(Тартюф,
Гарпагон
Мольєра)

романтичними

(Мцирі
Лермонтова,
Тарас Бульба
Гоголя)

символічними

(каменярі, вічний
революціонер І.
Франка)

Реалістичні (Чіпка
Варениченко,
Кайдаш)

За своїм характером образи можуть бути:

трагічними

(Гамлет, Ромео і Джульєтта,
Король Лір Шекспіра)

комічними

(Коробочка, Собакевич М.
Гоголя)

Класифікації літературно-художніх образів

За місцем у творі образи можуть бути :

ГОЛОВНИМИ

(Онегін і Тетяна в романі
О. Пушкіна «Євгеній
Онегін»)

другорядними
(Ленський і Ольга)

епізодичними.

За ставленням автора образи можуть бути:

ПОЗИТИВНИМИ

(у комедії Івана Карпенка-Карого
«Хазяїн» Золотницький, Соня,
Калинович — позитивні образи)

НЕГАТИВНИМИ

(Феноген, Ліхтаренко —
негативні)

Класифікації літературно-художніх образів

За способом творення (типом асоціювання) образи ділять на :

зорові

слухові

дотикові

смакові

запахові

За рівнем художнього узагальнення розділяють:

мікрообрази
(тропи, фігури,
фоніка)

макрообрази
(характери,
символи, картини)

мегаобрази
(Всесвіт, природа,
буття, Людина)

Класифікації літературно-художніх образів

За типом співвідношення між чуттєвим образом та його ідеєю образи ділять на:

автологічні

металогічні

За предметом змалювання образи поділяються на:

образи-персонажі

(Іван Палійчук,
Марія Гутенюк з
повісті М.
Коцюбинського
«Тіні забутих
предків»)

образи-пейзажі

(картина літнього
поля у новелі М.
Коцюбинського
«Intermezzo»)

образи-речі

(кухоль, віник,
мотовило у повісті
І. Нечуя-
Левицького
«Кайдашева сім'я»)

образи-емоції

(радість, любов,
ненависть, гнів)

образи-поняття

(честь, слава, обов'
язок, доля)

Класифікації літературно-художніх образів

За узагальнено-смісловою класифікацією образи поділяються на:

І н д и в і д у а л ь н і о б р а з и , м о т о п о с а р х е т и п и

Індивідуальні образи створені самобутньою уявою митця. Це придумані, нафантазовані персонажі, зображення які притаманне романтичним письменникам.

Характерними вважаються образи , що розкривають закономірності суспільно-історичного життя, відображають мораль й звичаї, поширені в дану епоху й в даному середовищі.

Типовість в образі – вищий ступінь характерності, завдяки якій образ виходить за межі своєї епохи й отримує загальнолюдські риси . Зображення типових образів притаманне реалістичній літературі.

образів притаманне безпосередній літературі.

за межі своєї епохи й отримує загальнолюдські риси . Зображення типових¹⁴

Класифікації літературно-художніх образів

Мотив – це образ, який повторюється в кількох творах.

Топос – це образ («загальне місце»), характерний для цілої культури даного періоду чи даної нації .

Архетип чи **міфологема** – це «певна модель (матриця) героя, сюжету чи мотивації, котра в літературній традиції набула статусу константної моделі», «символ, звичайно, образ, який часто повторюється в літературі й ставши пізнаваний як елемент чийогось літературного досвіду взагалі». Образ-архетип вміщує в собі найбільш стійкі й розповсюджені «схеми» чи «формули» людської уяви, що проявляються й в міфології й в мистецтві на всіх стадіях історичного розвитку.

Макрообрази і мікрообрази у творі

Мікрообраз – це найменша елементарна художня величина як вихідна одиниця виміру образного художнього мислення, в якій художньо зображено маленьку частинку буття. Він може виражатися й одним словом-реченням або реченням, абзацом, а то й надфразовою єдністю.

зрочуванням зрозуміло й надфразовою єдністю.

Мікрообраз

Фоніка

Тропи

Фігури

Макрообрази і мікрообрази у творі

Фоніка - це мистецьке використання у поетичному мовленні звукових можливостей. У неї входять загальні правила звукового узгодження слів у поетичному мовленні, які сприяють її милозвучності, стрункості, виразності, і використання спеціальних коштів звукового підсилення і емоційного виділення деяких слів і пропозицій.

емоційного виділення деяких слів і пропозицій

виразності, і використання спеціальних коштів звукового підсилення і

успішного зв'язу

имітні елементи

гармонія і дисгармонія

евфонія і какофонія

алітерація та асонанс

звукові повтори і
звуконаслідування

Макрообрази і мікрообрази у творі

Троп (грец. *τρόπος* — «зворот») — слова або звороти мовлення в переносному, алегоричному значенні. Тропи - важливий елемент художнього мислення. Тропи дають змогу коротко і яскраво охарактеризувати особливість того, про що йде мова. Тропи зустрічаються іноді і в розмовній мові („хвіст черги", „серце як камінь", „язик до Києва доведе" тощо), але найчастіше використовуються у художніх творах як один з важливих засобів індивідуалізації та типізації, витворення повнокровних художніх образів. *Головна властивість тропів* – яскраво характеризувати одне явище через інше на основі їх подібності.

Основні різновиди тропів:

Але
горі
я

Мет
афо
ра

Мет
онім
ія

Син
екдо
ха

Окс
юмо
рон

Епіт
ет

Гіпе
рбол
а

Літо
та

Ірон
ія

Сар
казм

Макрообрази і мікрообрази у творі

Фігури поетичної мови (поетичного синтаксису), або **стилістичні фігури** (від латинських слів – грифель для писання та зовнішній вигляд, образ) – це своєрідна синтаксична побудова фраз і поєднання їх у художньому творі. Стилiстичнi фiгури порушують норми лiтературної мови з образотворчою метою через посилення виразностi й емоцiйностi, уникнення одноманiтностi. Вони iндивiдуалiзують мовлення автора, збагачують його емоцiйними нюансами, увиразнюють художнє зображення.

емоційними нюансами, увиразнюють художнє зображення, уникнення одноманітності. Вони індивідуалізують мовлення автора, збагачують його

Фігури поетичного синтаксису

інверсія,

анафора,

епіфора,

кільце,

паралелізм,

градація,

еліipsis,

риторичні

звертання і ствердження,

хіазм,

анакориф,

паралелізм та ін.

Макрообрази і мікрообрази у творі

Макрообраз – становить ієрархічно вищу цілісну словесно-художню величину, у структуру якої можуть входити тісно пов'язані між собою однорідні мікрообрази.

До «макрообразів» відносять зображених у творі людей, тварин тощо (образи-персонажі, оповідачі, розповідачі), їхнє природне (образи-пейзажі) та речове (образи-інтер'єри) оточення.

Так, *наприклад*, картина Т. Шевченка „Катерина“ буде мегаобразом, *постаті Катерини, москаля та селянина* — макрообразами, *а деталі їх одягу, окремі частини статури, сокира, ложка чи колоски* — мікрообразами.

одягу, окремі частини статури, сокира, ложка чи колоски — мікрообразами,
постаті Катерини, москаля та селянина — макрообразами, *а деталі їх*

Специфіка образів автора і читача

Образом автора називається відображена у творі особистість автора-творця, яка знаходить свій вияв у формі певної світоглядної позиції (точки зору), що стоїть за всім зображеним у творі і зв'язує його вираженням певної концепції світу й людини.

Образ автора — це образ „внутрішньої особистості” автора твору.

Образ автора є обов'язковим компонентом естетичного переживання. Він постає і збагачується у процесі читання...

Образ автора не може навіть бути виведений з одиничного твору того чи іншого письменника, а лише із суми всіх його творів, яку доповнює у свідомості читача інформація біографічного характеру, пов'язана з даним письменником.

ПИСЬМЕННИКОМ

СВІДОМОСТІ ЧИТАЧА ІНФОРМАЦІЯ БІОГРАФІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ПОВ'ЯЗАНА З ДАНИМ ПИСЬМЕННИКОМ
ІНШОГО ПИСЬМЕННИКА, А ЛИШЕ ІЗ СУМИ ВСІХ ЙОГО ТВОРІВ, ЯКУ ДОПОВНЮЄ

У кожному роді літератури образ автора має свої особливості.

Найповніше розкривається образ автора в *епічних* творах автобіографічного характеру.

У *ліриці* образ автора втілюється в ліричному героєві, в суб'єктові лірики, і в ліричному персонажеві.

У творах *класицистів* образ автора — це прагматичний громадянин-інтелектуал.

У творах *романтиків* — це пророк, месія, вигнанець.

Специфіка образів автора і читача

Образ читача — це авторське уявлення про того, до кого звернений його твір.

Можливе подвійне тлумачення поняття **«образ читача»**:

- **по-перше**, читач може розглядатися як певне внутрішнє, естетично зорієнтоване читацьке «я», тобто концептований, співтворчий аспект особи емпіричного, реального читача, спрямований на твір і передбачуваний автором в його настанові на потенційно мислимий діалог;

- **по-друге**, образ читача може бути співвіднесений з функцією читача як безпосереднього героя твору, у тому випадку, коли він введений у систему його дійових осіб (*найчастіше це відбувається у формі звертання оповідача твору до читача як до свого уявного співрозмовника, на зразок: «як вже здогадався читач...», «нехай не ображається наш вельми-шановний читач» і т. п.*).

Дякуємо за увагу!

Джерело:

1. <http://dovidka.biz.ua/vidi-hudozhnih-obraziv/> Довідник
цікавих фактів та корисних знань © dovidka.biz.ua

2. <http://5fan.info/rnaotryfsujgatyotr.html>

3. <http://delayreferat.ru/news.php?readmore=1106>

4.

<http://djerelo.com/other/86-teoria-literaturu-galuch/5423-38-s-tryktyra-literatyrnohydozhnogo-obrazy.html>

